

BƏXTİYAR TUNCAY

VƏTƏN YANGILI QOCAMAN ŞAİR

Azərbaycan və ümumilikdə Türk ədəbiyyatında Vətən mövzusu ən yaygın motivlərdən biridir. Bu gün elə bir şair tapmaq çətindir ki, bu mövzuya üz tutmamış olsun. Bu baxımdan ilk ağla gələn isimlər Abbas Səhhət və Səməd Vurğundur. Bu sırada Rəsul Rza, Süleyman Rüstəm, Bəxtiyar Vahabzadə, Məmməd Araz, Xəlilrza Ulutürk və Məmməd İsmayıl kimi söz sənətkarlarımızın da adını xüsusi çəkmək lazımdır. Belələrindən biri də qocaman şairimiz Məhəmməd Əlidir.

Məhəmməd Əli İmart 1950-ci il tarixində Qəbələ rayonunun Qəmərvan kəndində dünyaya gəlib. Ali təhsilini başa vurduqdan sonra Bakıda yaşamağa başlayıb və bu günə qədər ölkənin baş şəhərində yaşayıb-yaradır. "Dağlardan ayrı", "Sevincim acıdır, kədərim şirin", "Özümlə axıranam", "Söz sənindir", "Cöhrəyimiz duzu yoxdur", "Gedirəm üzü gün doğana", "Duyğularımı səpdim dənizə", "Etiraf", "Toplu" kimi kitabların müəllifidir.

Əgər yuxarıda adı çəkilən şairlərin bir çoxunun sözügedən mövzuda qələmə aldıkları şerilərinə nəqli bir notlar hakimidirsə, Məhəmməd Əlinin 2008-ci ildə qələmə aldığı "Vətən" adlı şerində bədbin notlar özünü daha qabarıq göstərir, Bu da təbii. Şeirin qələmə alındığı dövr Vətən torpaqlarının önəmli bir hissəsinin erməni işğalı altında olduğu illərə təsadüf edir. Elə bu səbəbdən şeir bu misralarla başlayır:

*Hər günü toy-bayram,
Bağrı al-qan Vətən.
İçini od tutub,
Alovlan, yan, Vətən.*

*Üzün olub qara,
Möhtacsan yadlara.
Gedirsə, de, hara?
Dayan, dayan, Vətən...*

İşğal dövrünün ağrı-acılarını öz ruhuna hopdurmuş bu misraların içində bir misra daha çox diqqəti çəkir: "Möhtacsan yadlara".

Şair bu misra ilə həmin illərin mənzərəsini, yeni çıxış yolu tapa bilməyən Azərbaycanın taleyinin yadlarından, daha dəqiq desək, Qarabağ probleminin həlli missiyasını öz üzərinə götürən, fəqət həll etməkdə qətiyyətsiz maraqlı olmayan Minsk üçlüyünün - Rusiya, ABŞ və Fransadan asılı vəziyyətdə olduğu günləri çox gözəl təsvir edir. Təkcə təsvir etmir, həm də ölkənin xəstəliyinə düzgün diaqnoz qoyaraq, taleyimiz öz əllərimizə almalı və özümüzün həll etməli olduğumuzu hayqırır:

*Hanı o ər oğlun,
Babəkin, Koroğlun.
Yağıdır sağ-solun,
Tənha qalan Vətən.*

Bu misraların ruhu Şəhriyarın aşağıdakı misralarının ruhu ilə səsləşir:

*Övladların nə vaxtdək tərki-vətən olacaqdır?
Əl-ələ ver, üsyan elə, oyan, oyan, Azərbaycan!
Bəsdür fəraq odlarından kül ələndi başımıza,
Dur ayağa! Ya azad ol, ya tamam yan, Azərbaycan!
Eyni ruh Məmməd Arazın "Ayağa dur, Azərbaycan-
can" şeirində də hakimdir:*

*Oyat bizi, ey yaradan,
səninləyəm!
Ya bilmərrə yatırt bizi,
Ya bilmərrə oyat bizi,
Ya yenidən yarat bizi,
Ey yaradan, səninləyəm,
Səninləyəm, yatmış vulkan,
səninləyəm!
Ayağa dur, Azərbaycan,
səninləyəm!*

Üç fərqli şair, eyni ruh. Hər üçü də Vətəni oyanmağa, ayağa qalxmağa çağırır. Məhəmməd Əlinin növbəti misraları da məhz bu notlar üzərində qurulub:

*Talanır sərvətin,
Varın, həm dövlətin.
Zülmədir millətin,
Oyan, oyan, Vətən.*

Ölkəmin içində düşdüyü fəlakəti aşağıdakı misralar daha dolğun və ifadəli şəkildə təsvir edir:

*Dahilərlə alçalır,
Cahillərlə ucalır
Gör kimlərə qalır
Təxti-dövrən, Vətən,
Təxti-dövrən, Vətən?!*

Bu misralarla şair fəlakətin daha düzgün diaqnozu-nu ortaya qoyur və onun qaynağının təkcə xaricdən deyil, həm də daxildən qaynaqlandığını gözlər önündə təsvir edir, canlandırır.

Xarici səbəblər dedikdə, əlbəttə ki, ilk növbədə rus dəstəklili erməni işğalı, eləcə də yaranmış vəziyyətdən ABŞ, Fransa və İran kimi bir sıra dövlətlərin yardımına çalışması nəzərdə tutulur və bütün bu səbəblərin mərkəzində Qarabağ durur. Bunu tam mənası ilə dərk edən şair Qarabağ mövzusunda da yan keçmir. Onun bütün dərslərin ən böyüyü olduğunu göstərir, göstərməklə kifayətlənməyib çarəsini də dilə gətirir:

*Qarabağ - cansız can,
Sahibsiz bir məkan.
Qarabağ - qəlbimdə çarpaz dərd,
Əlacı - mərd oğlu, mərdir, mərd*

Əlbəttə, şerində yazıldığı ildə təsvir edilən dərd təkcə keçmiş Dağlıq Qarabağ ərazisi sınırlı deyildi, ətraf bölgələrimiz də işğal altında idi. Məhəmməd Əli onları da unutmur, hamısını cəm şəkildə yad edir:

*Hər gələn yazı ümidlə baxırıq,
Ümidlə veririk illəri bada.
Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı, Qarabağ
Silinir yaddaşlardan,
Gedirir unuda-unuda,
Ümidlə veririk illəri bada.*

Deyilənlərə "Kəlbəcər" şerini də əlavə etmək olar:

*Ah çəkib, edir fəryad Kəlbəcər,
Axtarır xilaskar övlad Kəlbəcər.*

*Tərlən oylağında bayquş gəzər,
Olubsan viranə, bərbad Kəlbəcər.*

*Dilim gəlmir, necə deyim, əsirsən,
Yarasmır sənə bu ad, Kəlbəcər...*

Şairin mövzuya münasibəti bununla da bitmir. O, Vətəndən didərgin düşən vətəndaşlarımızı da unutmur, onların üzləşdikləri durumu "Olmuşam" adlı şeirində didərgin dostunun dilindən belə təsvir edir:

*Ürəyimdə Vətən həsrəti, dərdi,
Vətəndə vətəndən uzaq olmuşam.
Bağlanıb hər yandan qolum-qanadım,
Bu azad dünyada dustaq olmuşam...*

Vətənin və Vətən övladlarının düşdüyü müsibətin daxili səbəblərinə gəlincə, bu səbəblər də şairin diqqətindən yayınmayıb və onlardan bəhs edilən misralar Məhəmməd Əlinin siyasi-ictimai görüşlərini, ölkə daxilindəki proseslərə vətəndaş baxışlarını əks etdirir. Şair həmin baxışlarını "Bu millət hara gedir belə?" adlı şerində özünəməxsus bir dillə, tamam başqa bir şəkildə ifadə edir:

*Hamı siyasətçi olub,
Heç kim görmür öz işini.
Başı çıxdı, çıxmadı,
Hara gəldi soxur başını.
Telekanallarda, qəzetlərdə
Təhqir gedir, söyüş gedir.
Bir-birilə saçıldu,
"Qanlı döyüş" gedir.*

Bu millət hara gedir belə?..

Bəli, dövr belə dövr idi. Lakin Allaha min-min şükür olsun ki, 44 günlük Vətən müharibəsi vəziyyəti önəmli ölçüdə dəyişib və vaxtı ilə bizim düşdüyümüz vəziyyətə indi ermənilər düşüb. Odur ki, Məhəmməd Əlinin özünü və öz simasında Azərbaycan xalqını göz önündə tutaraq yazdığı aşağıdakı misralarını bu gün ermənilərə şamil etmək daha doğru olar:

*Şeir çəsməm,
Coşub çağlamır dəca.
Nə vaxt o dillənəcə,
Ümid qalıb Allaha.*